

UNDERSÖKANDE LEKTIONS OBSERVATIONER

”Att se vilken inverkan förändringar i undervisningen har för eleverna är en viktig drivkraft för att motivera till kompetensutveckling och förändra arbete i klassrummet.” – Skolverket

Vad – Skolans utvecklingsmål

Ett prioriterat mål för lärares professionella utveckling och kunskapsbyggande bör utgå från *elevernas behov av utveckling* och vilken kunskap, kompetens eller förmåga hos eleverna som skulle gagna elevernas utveckling mest. Tanken är att lärare hela tiden reflekterar över vad man gör utifrån och kontinuerligt utvecklar undervisningen för att tillgodose detta behov.

Denna modell för lektionsobservationer utgår från skolans prioriterade mål, men kan lika väl användas för och utgå ifrån andra mål t.ex. en individuell lärares mål eller ett arbetslags mål. Det handlar om att arbeta undersökande för att förstå hur ett agerande i en viss kontext påverkar eleverna. Vilket mål vi använder påverkar inte arbetsgång eller struktur.

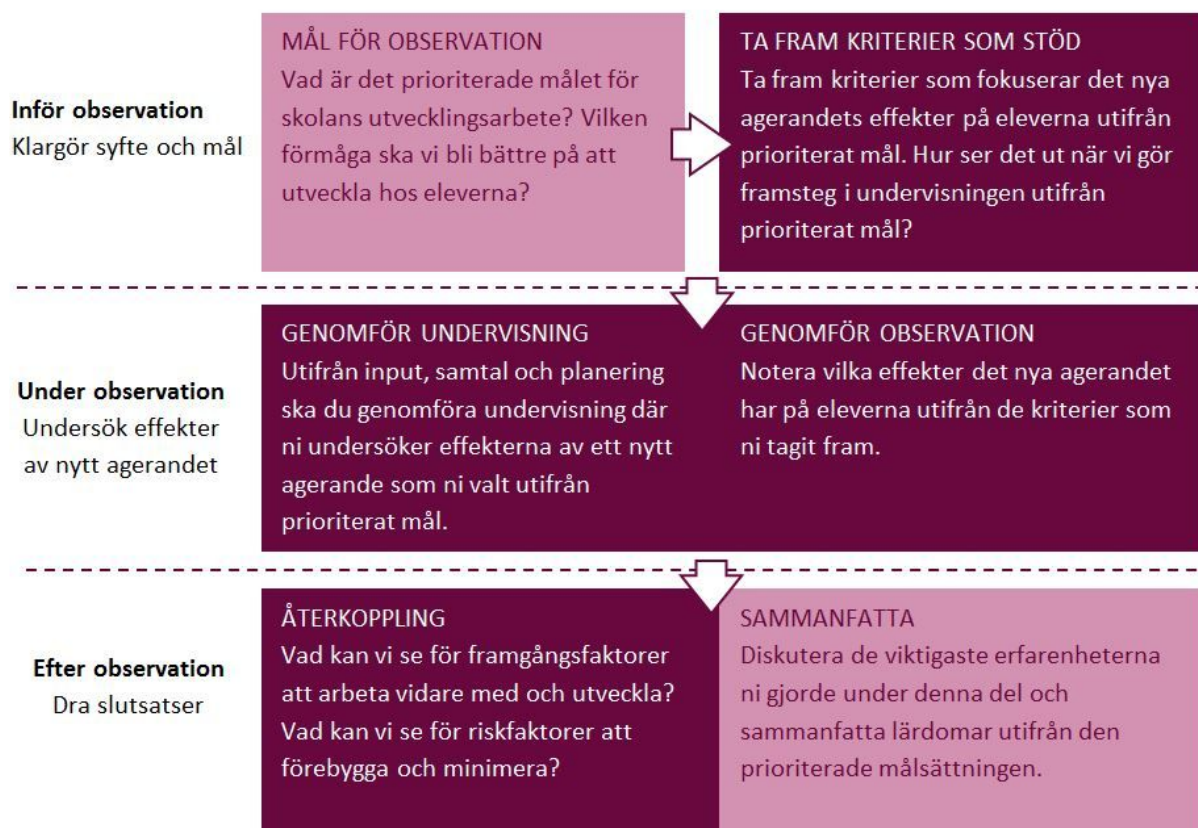
Hur – Undersöka vad som fungerar

När ett prioriterat mål är fastslaget kan det undersökande och kunskapsbildande arbetet påbörjas. Genom att ta del av nya kunskaper och sedan undersöka vad som fungerar och vad som inte fungerar i undervisningen, kan lärare omsätta vetenskapliga teorier i en beprövad erfarenhet t.ex. genom lektionsobservationer. Efter observationerna analyserar lärarna vilken inverkan det förändrade arbetssättet haft på elevernas resultat. *Fungerade det man provade?* Meningen är att ta reda på vad som har varit effektivt och fungerat bra och vad som inte har fungerat så bra. Avgörande för att nå resultat är att man upprepar den cykliska processen, att man inte ger sig förrän målet är uppnått och att man omformulerar problemet till dess målet är nått. Denna process kan pågå under en längre eller kortare tid och den kan göras om flera gånger.

"Vi ska inte tala om eleverna i sig utan om hur de ska undervisas. Vi ska inte tala om undervisningen i sig utan hur den påverkade eleverna." – Helen Timperley

Varför – Omsätta teori i praktik

Klassrumsbesök i form av lektionsobservationer kan användas som ett stöd för att omsätta teori i praktik. Nya idéer behöver processas tillsammans med kollegor, annars är det lätt att vi bara utvecklar en ytlig kunskap. Många gånger tar vi del av metoder och förhållningssätt i litteratur och föreläsningar som vi sedan diskuterar och reflekterar kring, men det är inte förrän vi själva prövar och utvärderar effekterna av det vi prövat som den teoretiska kunskapen kan omsättas i en praktik. Det är viktigt att försäkra sig om att förståelse för teorierna utvecklas även på ett djupare plan.

Inför observation – Klargör syfte & mål

Observationer ger oss möjlighet att få syn på elevernas förmåga i ett visst sammanhang och den förmåga som vi ska studera är den som lyfts fram som behov att utveckla för skolan eller för arbetslaget, ämnet, läraren etc. För att kunna få syn på och för att kunna prata om det vi upplever och ser i klassrummet behöver vi ta fram gemensamma kriterier utifrån utvecklingsmålet. Dessa ska vara kända av både observatör och den som observeras och fokusera på vilka kunskaper eleverna uppvisar och vilka effekter lärarens undervisning har på dem.

Kriterier som synliggör effekterna av vårt agerande

Kriterierna kan med fördel delas in i *beteendemässiga*, *känslomässiga* och *kognitiva*:

- **Beteendemässiga kriterier** fokuserar på vad eleverna gör och hur de beter sig t.ex. "arbetar koncentrerat med uppgiften".
- **Känslomässiga kriterier** fokuserar på de känslor som eleverna ger uttryck för t.ex. "uttrycker glädje över framsteg och utveckling".
- **Kognitiva kriterier** fokuserar på elevernas tankar och lärande t.ex. "är intresserad av att få syn på sitt lärande".

Exempel på mål för skolans utvecklingsarbete

Mål: En märkbar förbättring av elevernas förmåga att ta lärandet i egna händer, av elevernas förmåga att ta ansvar och förmåga att få syn på och

känna engagemang för sitt lärande för ökad måluppfyllelse och bättre resultat i alla ämnen.

Observationens fokus ska ligga på eleverna och i vilken utsträckning de är engagerade i undervisningen.

Exempel på kriterier som stöd för observationen

Beteendemässiga engagemang:

- Eleven/eleverna kommer i tid till lektion.
- Eleven/eleverna är närvarande under hela lektionen.
- Eleverna utför de uppgifter som läraren ger dem.
- Elever räcker upp handen för att svara på frågor.

Känslomässigt engagemang:

- Eleven/eleverna har roligt på lektionen.
- Eleven/eleverna visar att den/de trivs med sina kamrater/med sin lärare.

Kognitivt engagemang:

- Eleven/eleverna frågar om de inte förstår t.ex. om moment, ord och begrepp som tas upp i undervisningen.
- Eleven/eleverna planerar hur de ska fullfölja sitt arbete.
- Eleven/eleverna kontrollerar och förbättrar sitt arbete.

Under observation – Undersök effekter av nytt agerande

I undervisningen som observeras ska ni undersöka huruvida ett nytt agerande, en ny metod eller nya undervisningsformer kan få önskvärda effekter. En viktig princip när man gör noteringar och observationer är att man beskriver vad man har uppmärksammat värdeneutralt och utan egna tolkningar. Kanske la du märke till att en elev tittade ut genom fönstret och såg ointresserad ut. Det du då skulle beskriva är just att du uppmärksammade att en av eleverna tittade ut genom fönstret, inte att du tolkade det som att eleven såg ointresserad ut. Kollegor kan sedan fylla på med egna exempel på sådant de menar är liknande situationer. Denna uppsättning situationer är lika på vissa sätt, men olika på andra sätt.

Exempel på nytt agerande som ska undersökas

Lärarna, den som observeras och den som observerar, har bestämt sig för att undersöka hur tidigare elevarbeten kan användas som exempel för att tydliggöra syfte och krav för eleverna. Förhoppningen är att genom att använda elevexempel ska fler elever förstå vad undervisningen ska leda till och därmed *bli mer kognitivt engagerade i arbetet*. Den som observerar

använder de framtagna kriterierna för att göra värdeneutrala beskrivningar av vad hen ser i klassrummet.

För den som ska observera kan det underlättas att dela in lektionen i delar som var och en observeras och analyseras: *inledning, undervisning och avslutning*.

– *Vilka effekter har lärarens agerande på eleverna när det gäller:*

Inledning:

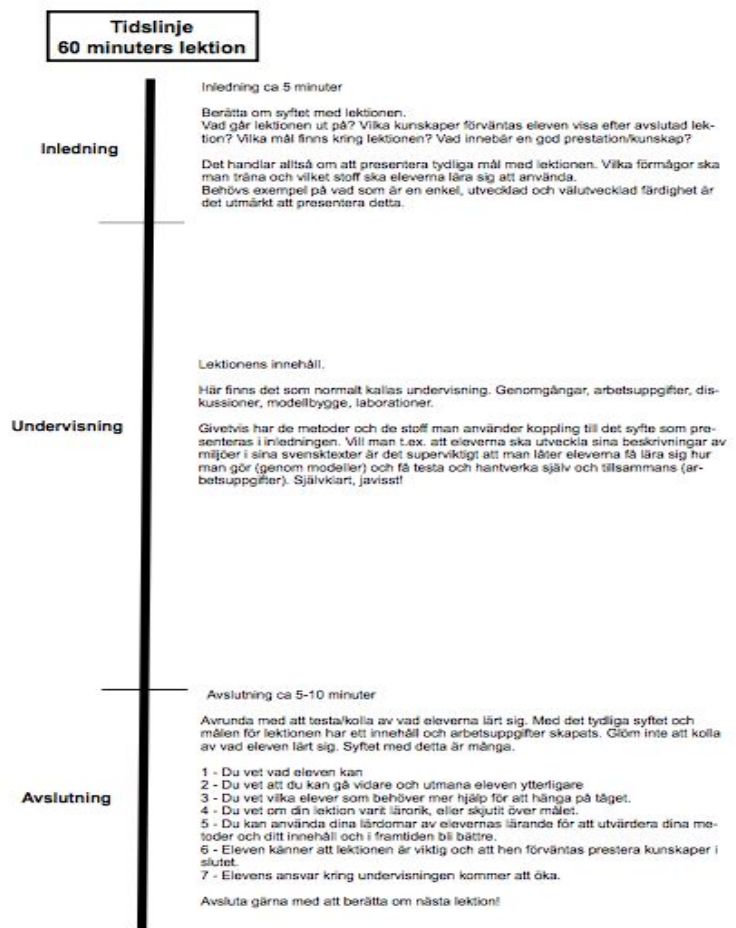
- Insläpp och välkomnande
- Placering och platser
- Förberedelser och rutiner
- Försätta eleverna i "lär-läge"
- Kommunikation av syfte, uppdrag, innehåll

Undervisning:

- Genomgång och presentationer
- Arbetsuppgifter, instruktioner och anpassningar
- Diskussioner och elevaktivitet

Avslutning:

- Formativ bedömning av elevernas förståelse
- Reflektion kring lärande
- Koppling framåt
- Sammanfattande avslut

Efter observation – Dra slutsatser

Efter observationen diskuterar och tolkar ni de olika delarna och de olika situationerna som uppstått. Det innebär inte bara en analys av situationerna utan även era egna uppfattningar och tolkningsramar blir föremål för diskussion. Det som du tolkade som att en elev var ointresserad kanske någon annan tolkar som att eleven satt och tänkte koncentrerat. Det blir

alltså inte bara den noterade situationen som blir uppmärksammas utan också er egen, kanske rutinmässiga, tolkning av den.

Vad framkom i observationerna?

- Vad såg ni i *inledning, undervisning* respektive *avslutning*?
- Hur reagerade eleverna och vilka tecken på förmåga, kompetens och färdigheter utifrån målet för undersökningen såg ni eller såg ni inte?
- Jämför med tidigare noteringar och observationer. Vilka förändringar kan ni se? Vilka förväntade förändringar uteblev? Vilka slutsatser drar ni av era jämförelser?
- Vilka skillnader kan ni se mellan pojkar och flickor, mellan de som är låg-, mellan- eller högpresterande eller mellan de som sitter långt fram, vid dörren, längst bak, utanför klassrummet?
- Vad kan ni se för framgångsfaktorer att arbeta vidare med och utveckla?
- Vad kan ni se för riskfaktorer att förebygga och minimera?

Exempel på slutsatser efter observation

Att använda exempel i genomgången väckte intresse för uppgiften för flertalet elever. Särskilt exempel C, som var kortare och mer strukturerat än A och D, användes sedan av flera elever som modell för det egna arbetet. Två elever, som annars också har svårt att komma igång, hade svårt för att ta till sig och använda exempelarbetet. En slutsats är att vi behöver arbeta mer med elevexempel *innan* vi kommer igång med arbetet och kanske använda oss av kortare exempel för olika delar av arbetet.

Om att få syn på effekter av lärarens agerande

Ibland är det lätt att berätta om vad som skedde under lektionen, men svårt att säga någonting om vilka effekter lärarens agerande hade på eleverna. Detta kan ha två förklaringar:

- *Kriterierna behöver utvecklas*
Om kriterierna inte är tillräckligt tydliga, specifika och användbara, behöver dessa revideras och utvecklas. Fundera tillsammans över vilka synliga tecken ni borde kunna förvänta er att se hos era elever om metoden/agerandet är framgångsrik. Fundera också över vilka tecken hos eleverna ni kan förväntas er att se om metoden/agerandet inte fungerar. *Tex. hur betar sig en elev som börjar förstå? Och hur betar sig en elev som inte förstår eller som*

försöker undvika den utmaning som erbjuds?

- *Planeringen behöver anpassas*

Om de kriterierna ni tagit fram är tydliga och bra, men inte kan tillämpas på lektionen, bör ni istället fundera på hur ni kan synliggöra detta vid kommande lektioner. Redan i planeringen måste ni fundera över hur elevernas lärande ska synliggöras och hur ni kan få deras tankar, förståelse och reaktioner att bli så pass synliga att ni kan göra bedömningar av dem? *Tex. är det bra om eleverna aktiveras på olika sätt genom parsamtal, gruppövningar, redovisningar, reflektioner och diskussioner.* Utgå ifrån de kriterierna ni tagit fram och planera nästa lektion med dessa i åtanke.

Källhänvisningar

- [Att notera](#), lärportalen i matematik – Skolverket
- [Lärarnas professionsutveckling och kollegialt lärande](#), Forskning för klassrummet – Skolverket
- [Det professionella lärandets inneboende kraft](#) – Helen Timperley